

**Kluczowe elementy zachowania fauny
w obiekcie Białowieża Forest**

Wojciech Sobociński

Warunki kształtujące faunę Białowieża Forest

- stan zachowania:
 - zwarty kompleks,
 - wysoki stopień naturalności,
 - mozaika siedlisk,
 - duży potencjał regeneracyjny,
 - liczne powiązania między gatunkami na różnych poziomach,
 - zachowane procesy naturalne;

- warunki klimatyczne;

- długotrwała ochrona.

Bogactwo gatunkowe fauny Białowieża Forest

- ❑ ponad 60 gatunków ssaków,
- ❑ ponad 250 gatunków ptaków,
- ❑ 13 gatunków płazów,
- ❑ 8 gatunków gadów,
- ❑ kilkanaście tysięcy gatunków bezkręgowców,

biegowiec dębowy *Clytus tropicus*

Fot. D. Rydzi

- ❑ w Puszczy Białowieskiej opisano 11 564 gatunków zwierząt (stan na 2001 rok), z czego 10 963 gat. po polskiej stronie obiektu (Dobra),
- ❑ w faunie BF znajdziemy przedstawicieli obszarów środkowoeuropejskich, borealnych, o klimacie ciepłym kontynentalnym czy śródziemnomorskim.

Bogactwo gatunkowe fauny Białowieża Forest

Tab. 1. Nowe gatunki fauny stwierdzone w Białowieża Forest

Lp.	nazwa łacińska	nazwa polska	P	B	Rok	przyczyna pojawu
Blastocystae						
1.	<i>Blastocistis</i> sp.	-	+		2021	rozwój badań
Cestoda						
2.	<i>Spirometra erinacei</i> (<i>Spirometra erinaceieuropaei</i>)	-	+		2014	rozwój badań
Nematoda						
3.	<i>Ashworthius sidemi</i>	-	+		2016	gatunek obcy, inwazyjny
4.	<i>Dirofilaria repens</i>	-	+		2021	zmiany klimatyczne
owady Insecta						
5.	<i>Mycetoporus montanus</i>	-	+		2013	rozwój badań
6.	<i>Stephanopachys linearis</i>	-	+		2018	rozwój badań
płazy Amphibia						
7.	<i>Hyla orientalis</i>	rzekotka wschodnia	+		2019	rozwój badań
gady Reptila						
8.	<i>Angus colchica</i>	padalec kolchidzki	+		2019	rozwój badań
ptaki Aves						
9.	<i>Strix uralensis</i>	puszczyk uralski	+		2022*	naturalna dyspersja
ssaki Mammalia						
10.	<i>Crocidura leucodon</i>	zębiatek białawy	+		2002*	rozwój badań
11.	<i>Myotis alcaethoe</i>	nocek Alkathoe		+	2018	rozwój badań
12.	<i>Myotis dasycneme</i>	nocek łydkowłosa	+		2008	rozwój badań
13.	<i>Plecotus austriacus</i>	gacek szary		+	2004	rozwój badań
14.	<i>Nyctalus lasiopterus</i>	borowiec olbrzymi		+	2018	zmiany klimatyczne
15.	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	karlik drobny		+	2008	zmiany taksonomiczne
16.	<i>Procyon lotor</i>	szop pracz	+		2015	gatunek inwazyjny
17.	<i>Ursus arctos</i>	niedźwiedź brunatny	+	+	2020	naturalna dyspersja

Gatunki ogniskujące

Lp.	Gatunek (nazwa polska)	Gatunek (nazwa łacińska)
Typ: strunowce Chordata		
Gromada: ssaki Mammalia		
1.	mopek zachodni	<i>Barbastella barbastellus</i>
2.	bóbr	<i>Castor fiber</i>
3.	wydra	<i>Lutra lutra</i>
4.	wilk	<i>Canis lupus</i>
5.	ryś	<i>Lynx lynx</i>
6.	żubr	<i>Bison bonasus</i>

Lp.	Gatunek (nazwa polska)	Gatunek (nazwa łacińska)
Gromada: ptaki Aves		
7.	bocian czarny	<i>Ciconia nigra</i>
8.	trzmiełojad	<i>Pernis apivorus</i>
9.	bielik	<i>Haliaeetus albicilla</i>
10.	orlik grubodzioby	<i>Clanga clanga</i>
11.	orlik krzykliwy	<i>Clanga pomarina</i>
12.	jarząbek	<i>Terastes bonasia</i>
13.	żuraw	<i>Grus grus</i>
14.	kropiatka	<i>Porzana porzana</i>
15.	derkacz	<i>Crex crex</i>
16.	sóweczka	<i>Glaucidium passerinum</i>
17.	włochatka	<i>Aegolius funereus</i>
18.	dzięcioł zielonosiwy	<i>Picus canus</i>
19.	dzięcioł czarny	<i>Dryocopus maritus</i>
20.	dzięcioł średni	<i>Dendrocopos medius</i>
21.	dzięcioł biało-grzbiety	<i>Dendrocopos leucotos</i>
22.	dzięcioł trójpalczasty	<i>Picoides tridactylus</i>
23.	muchotłówka mała	<i>Ficedula parva</i>
24.	muchotłówka białoszyja	<i>Ficedula albicollis</i>
25.	słonka	<i>Scolopax rusticola</i>
26.	samotnik	<i>Tringa ochropus</i>
27.	siniak	<i>Columba oenas</i>

Tab. 2. Gatunki ssaków, ptaków, gadów i płazów proponowanych jako „ogniskujące” dla Białowieża Forest.

Lp.	Gatunek (nazwa polska)	Gatunek (nazwa łacińska)
Gromada: płazy Amphibia		
28.	traszka grzebieniasta	<i>Triturus cristatus</i>
29.	kumak nizinny	<i>Bombina bombina</i>
Gromada: cefalaspidokształtne Cephalaspidomorphi		
30.	minogi czarnomorskie	<i>Eudontomyzon sp.</i>

Gatunki ogniskujące cd.

Tab. 3. Gatunki owadów i ślimaków proponowanych jako „ogniskujące” dla Białowieża Forest cd.

Lp.	Gatunek (nazwa polska)	Gatunek (nazwa łacińska)
Gromada: owady Insecta		
31.	trzepla zielona	<i>Ophiogomphus cecilla</i>
32.	zalotka większa	<i>Leucorrihinia pectoralis</i>
33.	przeplatka maturalna	<i>Hypodryas maturalna</i>
34.	czerwończyk nieparek	<i>Lycaena dispar</i>
35.	przeplatka aurinia	<i>Euphydryas aurinia</i>
36.	szlaczkoń szafraniec	<i>Colias myrmidone</i>
37.	pływak szerokobrzeżek	<i>Dytiscus latissimus</i>
38.	kreślinek nizinny	<i>Graphoderus bilinaetus</i>
39.	pachnica próchniczka	<i>Osmoderma barnabita</i>
40.	bogatek wspaniały	<i>Buprestis splendens</i>
41.	opiętek białowieski	<i>Agrilus pseudocyanus</i>
42.	zgniotek cynobrowy	<i>Cucujus cinnaberinus</i>
43.	ponurek Schneidera	<i>Boros schneideri</i>
44.	średzinka	<i>Mesosa myops</i>
45.	zmorsznik białowieski	<i>Stictoleptura variicornis</i>
46.	rzemlik lipowiec	<i>Saperda octopunctata</i>
47.	-	<i>Stephanopachys linearis</i>
48.	pogrzybnica Mannerheima	<i>Oxyphorus mannerheimii</i>
49.	rozmiarz kolweński	<i>Pytho kolwensis</i>
50.	konarek tajgowy	<i>Phryganophilus ruficollis</i>
51.	zagłębek bruzdkowany	<i>Rhysodes sulcatus</i>
Gromada: ślimaki Gastropoda		
52.	poczwarówka zwężona	<i>Vertigo angustior</i>
53.	poczwarówka jajowata	<i>Vertigo moulinsiana</i>
54.	zatozeczek łamliwy	<i>Anisus vorticulus</i>

☐ Gatunki ogniskujące cd.

Fot. E. Dziejic (fotoprzyroda.pl)

- ☐ 3 gatunki usunięto, jako beneficjentów zmian antropogenicznych, 2 jako stwierdzone okazjonalnie,
- ☐ 7 gatunków dodano do listy gatunków ogniskujących/„fokusowych” kierując się kryterium rzadkości występowania gatunku poza Białowieżą Forest przy jednoczesnym stałym bytowaniu danego taksonu w granicach obszaru (orlik grubodzioby, opiętek białowieski, zmorsznik białowieski, rzemlik lipowiec i *Stephanopachys linearis*)
- ☐ 2 gatunki dodano kierując się kryterium charyzmatyczności. Bielik i żuraw są przykładami taksonów flagowych, są dobrze rozpoznawalne i darzone sympatią społeczną. Dodatkowo żuraw pełni funkcję gatunku parasolowego dla wielu innych gatunków związanych z siedliskami mokradłowymi.

Procesy mogące wpływać na faunę Białowieża Forest

- ❑ Zmiany składu gatunkowego i struktury drzewostanu;
- ❑ Sukcesja wtórna na obszarach otwartych;
- ❑ Zmiany składu gatunkowego fauny w wyniku oddziaływania różnych czynników;
- ❑ Obniżanie poziomu wód gruntowych.

Dzięcioł trójpalczasty. Fot. W. Sobociński

Zamieranie starych świerczyn niesie konsekwencje dla wielu gatunków.

Fot. W. Sobociński

Procesy mogące wpływać na faunę Białowieża Forest

Zmiany te mogą być wynikiem szerszych procesów zachodzących w skali świata czy kontynentu, jak:

- zmiany klimatu,
- zmiany bilansu wodnego,
- oddziaływanie barier liniowych,
- przyjmowanych kierunków gospodarki leśnej,
- ruchu ludzi,
- presji inwestycyjnej.

Fot. W. Sobociński

Szanse zachowania fauny Białowieża Forest

- ❑ ocena nie może być jednolita dla wszystkich gatunków;
- ❑ główną wartością, decydującą o ponadczasowej wartości Dobra są stare lasy naturalne poddane swobodnemu działaniu procesów naturalnych;
- ❑ o ogólnej ocenie stanu zachowania całej fauny Białowieża Forest powinien decydować stan fauny związanej z dobrze zachowanymi lasami;
- ❑ obecnie, z pewnymi wyjątkami, jest on dobry.

Szanse zachowania fauny Białowieża Forest

- ❑ gorzej wypada ocena gatunków związanych z dolinami rzecznyymi i obszarami podmokłymi;
- ❑ wiele gatunków związanych z tymi środowiskami nie jest związana z dawną rolniczą działalnością człowieka lecz stanowi naturalny element tych ekosystemów (np. bóbr, wydra, ważki, mięczaki) i równie naturalne dopełnienie wartości Dobra;
- ❑ zachowanie ich środowiska (połączone w niektórych przypadkach z przywracaniem dawnych warunków) powinno stać się obecnie priorytetem w działaniach ochronnych na obszarze Dobra.

Szanse zachowania fauny Białowieża Forest

- ❑ podstawą działań ochronnych powinien być monitoring;
- ❑ istnieje wiele dokumentów zawierających zapisy dotyczące zalecanych działań ochronnych, powinny one być spójne, a przypadku działań punktowych - jednoznaczne; być może koniecznością będą bardziej szczegółowe opracowania;
- ❑ poważnym problemem, wymagającym dodatkowego przemyślenia i skoordynowania działań na różnych szczeblach działalności samorządowej i rządowej jest zachowanie spójności Dobra, minimalizacja negatywnych oddziaływań wynikających z fragmentacji środowiska wewnątrz, jak i w sąsiedztwie Dobra oraz zachowanie drożności korytarzy ekologicznych.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ
Wojciech Sobociński

